

Streszczenie

Podręcznik wielodyscyplinarnej i zintegrowanej opieki nad pacjentami z niewydolnością serca

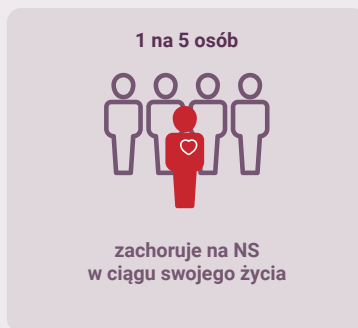
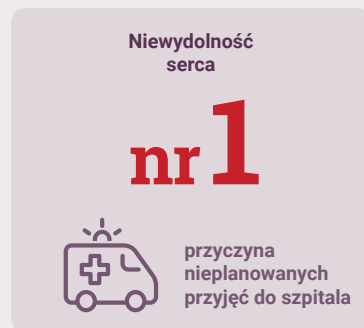

Czerwiec 2020

Dokument powstał w czerwcu 2020 roku i stanowi tłumaczenie streszczenia The handbook of multidisciplinary and integrated heart failure care [Podręcznik wielodyscyplinarnej i zintegrowanej opieki nad pacjentami z niewydolnością serca] opublikowanego w języku angielskim we wrześniu 2018 roku. Polska wersja ulotki nie zawiera zmian treści, zaktualizowano jedynie listę organizacji wspierających ten projekt.

The Heart Failure Policy Network [Sieć Polityki dla Niewydolności Serca] jest niezależną, wielodyscyplinarną platformą, która powstała przy finansowym wsparciu Novartis Pharma, AstraZeneca i Vifor Pharma. Sponsorzy nie mieli wpływu na opracowywane treści dotyczące wyboru i metod leczenia. Wszystkie zalecenia zostały zatwierdzone przez członków Sieci, którzy sprawowali pełną kontrolę nad tekstem. Zrzekli się oni gratyfikacji finansowej.

Podsumowanie

Chociaż rokowanie nie jest pomyślne, zapewnienie optymalnej opieki zdrowotnej ma ogromne znaczenie dla osób z NS.

- Odpowiednia opieka i wsparcie mogą wydłużyć życie pacjentów z NS,^{12,13} a także poprawić jego jakość, a liczba hospitalizacji może ulec zmniejszeniu nawet o 30%.¹⁴⁻¹⁷
- Opieka i wsparcie muszą być dostosowane do indywidualnych potrzeb i preferencji osób z NS. Taki model opieki może poprawić nie tylko wyniki kliniczne, ale również aktywność życiową oraz samoopiekę.^{2,6,18}
- Najlepszym modelem opieki jest system zarządzania NS, z zastosowaniem opieki ukierunkowanej na pacjenta, uwzględniającej pomoc w sprawowaniu samoopieki, rehabilitację, działania prewencyjne, a także zaplanowaną opiekę ambulatoryjną, z możliwością zwiększenia intensywności działań w wypadku pogorszenia stanu chorego.^{6,19}
- Najlepszą formą praktyki jest stworzenie zespołów wielodyscyplinarnych pod kierownictwem specjalistów, włączając w to kardiologów (najlepiej tych wyspecjalizowanych w NS) i pielęgniarki NS, zorganizowanych w ramach ośrodków zajmujących się leczeniem NS.^{6,12} Inne kluczowe role powinni pełnić: lekarze podstawowej opieki zdrowotnej (POZ), specjaliści rehabilitacji kardiologicznej, fizjoterapeuci oraz farmaceuci.
- Wizyty domowe oraz usystematyzowane wsparcie telefoniczne (prowadzone przez pielęgniarki NS) są innowacyjnymi modelami opieki, które wpływają na zmniejszenie śmiertelności i liczby przyjęć do szpitala z powodu NS.¹⁷

Europejskie systemy ochrony zdrowia są aktualnie nieprzygotowane na NS.

- Systemy ochrony zdrowia często z trudem wdrażają modele opieki w chorobach przewlekłych, także w NS. Opiekę w tych schorzeniach cechuje brak ciągłości,^{6,19} a zalecenia i wytyczne towarzystw naukowych często nie są wdrażane.^{2,9,20}
- Największe wyzwania i niewykorzystane szanse są związane z pięcioma aspektami przebiegu NS: obraz kliniczny i rozpoznanie; wypis ze szpitala i obserwacja; zaplanowanie postępowania; motywacja pacjenta do leczenia i samoopieki; zaawansowany plan opieki.
- Musimy wyszkolić specjalistów w nowych dziedzinach opieki, a także edukować tych już istniejących. Celem takiego działania jest zmniejszenie liczby ponownych hospitalizacji. Ważnym aspektem jest tu brak pielęgniarek NS.¹⁹ Ponadto, wskazana jest dalsza edukacja i większe zaangażowanie lekarzy POZ i farmaceutów. Każdy pracownik systemu ochrony zdrowia powinien potrafić rozpoznać podstawowe objawy NS.
- Musimy przezwyciężyć istniejącą inercję, niedostateczną wiedzę a także niski poziom świadomości NS w społeczeństwie, wśród polityków, pracowników administracji, w agencjach rządowych, a także u pracowników ochrony zdrowia i pacjentów.

Niewydolność serca (NS) jest wyzwaniem dla zrównoważonego rozwoju systemów ochrony zdrowia.

- NS jest częstym schorzeniem. Wynika ono z upośledzonej kurczliwości mięśnia serca lub zwiększenia jego sztywności.¹ W rezultacie, dochodzi do zmniejszenia sprawności serca jako pompy dostarczającej krwi dla całego organizmu.²
- W Europie co najmniej 15 milionów ludzi choruje na NS.³ Statystycznie co piąta osoba doświadczy NS w ciągu swojego życia.⁴
- Rozpoznanie NS ma istotny wpływ na życie pacjenta.^{5,6} W NS zarówno jakość życia jak i rokowanie chorych pozostają gorsze niż w większości najczęściej występujących nowotworów.⁷
- NS jest wiodącą przyczyną nieplanowanych ponownych przyjęć do szpitala.⁸ Jest to także najczęstsza przyczyna hospitalizacji w populacji powyżej 65 roku życia.⁹
- Obciążenie wynikające z NS będzie coraz większe. Jest to między innymi spowodowane starzeniem się populacji i lepszymi wskaźnikami przeżycia w innych chorobach układu sercowo-naczyniowego oraz chorobach przewlekłych.^{10,11}
- Przewiduje się, że ilość przyjęć do szpitala z powodu NS wzrośnie o 50% w przeciągu najbliższych 25 lat.⁹

Wezwanie do działania

Wzywamy rządy do uznania niewydolności serca (NS) za palące wyzwanie dla zrównoważonego rozwoju systemów opieki zdrowotnej XXI wieku. Rządy krajów europejskich powinny:

- **Posiadać formalną strategię walki z NS** oraz świadomość ciągle zmieniającego się wpływu NS na systemy ochrony zdrowia i społeczeństwo. Strategia ta powinna uwzględniać modelowanie i przewidywanie przyszłych scenariuszy. Takie podejście należy rozwijać w porozumieniu z pacjentami i towarzystwami medycznymi.
- **Inwestować w zrównoważone, specjalistyczne modele opieki nad chorymi z NS** (funkcjonujące poza jednostkami pełniącymi intensywną opiekę), takie jak centra opieki ambulatoryjnej czy wyspecjalizowane pielęgniarki NS. Modele te powinny promować edukację profesjonalistów, a także, jeśli to możliwe, wprowadzać dodatkowe specjalistyczne akredytacje dla lekarzy POZ, specjalistów chorób wewnętrznych, pielęgniarek POZ oraz pacjentów-ekspertów.
- **Dostarczać usługi wysokiej jakości oparte na narodowych wytycznych i lokalnych ścieżkach opieki**, przygotowanych w porozumieniu z towarzystwami naukowymi, stowarzyszeniami pacjentskimi oraz świadczeniodawcami opieki zdrowotnej.
- **Przygotować solidne publiczne narodowe audyty**, które z jednej strony pozwolą uzyskać przejrzystość danych na temat przeżywalności pacjentów, ich jakości życia oraz jakości świadczonych usług zdrowotnych, a także zwiększyć motywację do dalszych inwestycji. Bezpieczna redukcja ponownych przyjęć do szpitala powinna być ważnym celem strategicznym, wskazującym na odpowiedzialne podejście do opieki nad pacjentami z NS.

Wzywamy rządy do przedstawienia mierzalnych wyników udoskonalenia opieki nad pacjentem z NS. Minimalne standardy i kluczowe kryteria powinny zawierać:

- **Rozpoznanie postawione przez specjalistę.** Do postawienia ostatecznego rozpoznania niezbędne jest badanie echokardiograficzne. Lekarz powinien szczegółowo omówić z pacjentem przyczyny wystąpienia NS, wspólnie podjąć działania mające na celu ich zredukowanie, a następnie upewnić się, że przekazane informacje zostały przez pacjenta właściwie zrozumiane.
- **Oznaczenie stężenia peptydów natriuretycznych.** Badania te powinny być rutynowo dostępne, zarówno w trakcie sprawowania podstawowej, jak i specjalistycznej opieki.
- **Opieka szpitalna sprawowana przez specjalistę.** Pacjent powinien być prowadzony przez kardiologa oraz pielęgniarkę NS.
- **Indywidualny plan opieki poszpitalnej zawarty w karcie informacyjnej.** Przy wypisie ze szpitala pacjent powinien otrzymać jasno sformułowane wytyczne, co do dalszych, regularnych wizyt kontrolnych przeprowadzanych przez specjalistów.
- **Rehabilitacja kardiologiczna, edukacja pacjenta, wsparcie psychologiczne.** Opieka w NS powinna być zbudowana z uwzględnieniem maksymalnego zaangażowania pacjenta.
- **Przekazanie pacjenta z NS, który przebył zaostrzenie choroby do podstawowej opieki zdrowotnej.** Może ono nastąpić wówczas, gdy przewiduje się, iż jest to bezpieczne i efektywne.

Poniższe organizacje wsparły i udzieliły poparcia temu przewodnikowi:

The handbook of multidisciplinary and integrated heart failure care [“Podręcznik wielodyscyplinarnej i zintegrowanej opieki nad pacjentami z niewydolnością serca”] wraz z materiałami dodatkowymi jest dostępny na stronie www.hfpolicynetwork.org

Co to jest wielodyscyplinarna i zintegrowana opieka nad pacjentem z niewydolnością serca?

To najlepsza możliwa opieka w tym przewlekłym zespole chorobowym

Zintegrowaną opiekę można zdefiniować jako wykorzystanie potencjału zespołów wielodyscyplinarnych do promowania skoordynowanej, skoncentrowanej na osobie pacjenta opieki, która jest dostosowana do potrzeb i upodobań pacjenta, jak i jego rodziny lub opiekunów.²¹ Skuteczna opieka nad pacjentem z NS powinna zapewnić mu właściwą kontrolę chorób współistniejących, uwzględniać jego zmieniające się potrzeby i oferować mu wsparcie w różnych placówkach opieki medycznej, w tym z udziałem specjalistów leczenia NS.⁶ Oczekuje się, że członkowie zespołu będą ściśle współpracować ze sobą – w tym z pacjentem – okazując sobie wzajemny szacunek, komunikując się w sposób przejrzysty oraz jasno dzieląc między siebie obowiązki.¹⁹ Jest to szczególnie ważne, gdy osoba z NS przechodzi z jednego systemu opieki do drugiego.

Wielodyscyplinarna i zintegrowana opieka zmienia się wraz ze zmianą przebiegu NS

U każdej osoby z rozpoznaniem NS przebieg kliniczny jest jedyny i niepowtarzalny. Istnieją jednak trzy typowe jego etapy: 1) rozpoznanie; 2) wdrożenie opieki i jej optymalizacja ambulatoryjna; 3) życie z NS.²² Na trzeci etap składa się wieloletnie doświadczenie pacjentów, którzy uczą się funkcjonować z chorobą oraz stosować samoopiekę. W zależności od postępu choroby, u osób z NS mogą wystąpić epizody nawrotu nasilonych dolegliwości, wymagających powrotu do intensyfikacji leczenia lub wzmoczonego nadzoru medycznego.

„Podręcznik wielodyscyplinarnej i zintegrowanej opieki w niewydolności serca” został opracowany przez Heart Failure Policy Network Sekretariat [Sekretariat Sieci ds. Polityki Niewydolności Serca] we współpracy z Grupą Doradczą Projektu (2018), w skład której wchodzić rzecznicy pacjentów, kardiologzy i przedstawiciele towarzystw zawodowych. The Heart Failure Policy Network pragnie podziękować i wyrazić uznanie za wkład i zaangażowanie wszystkim członkom tego zespołu, w tym kierownikom studiów przypadku, którzy poświęcili swój czas i wiedzę.

The handbook of multidisciplinary and integrated heart failure care [Przewodnik wielodyscyplinarnej i zintegrowanej opieki w niewydolności serca] wraz z materiałami dodatkowymi jest dostępny na stronie www.hfpolicynetwork.org

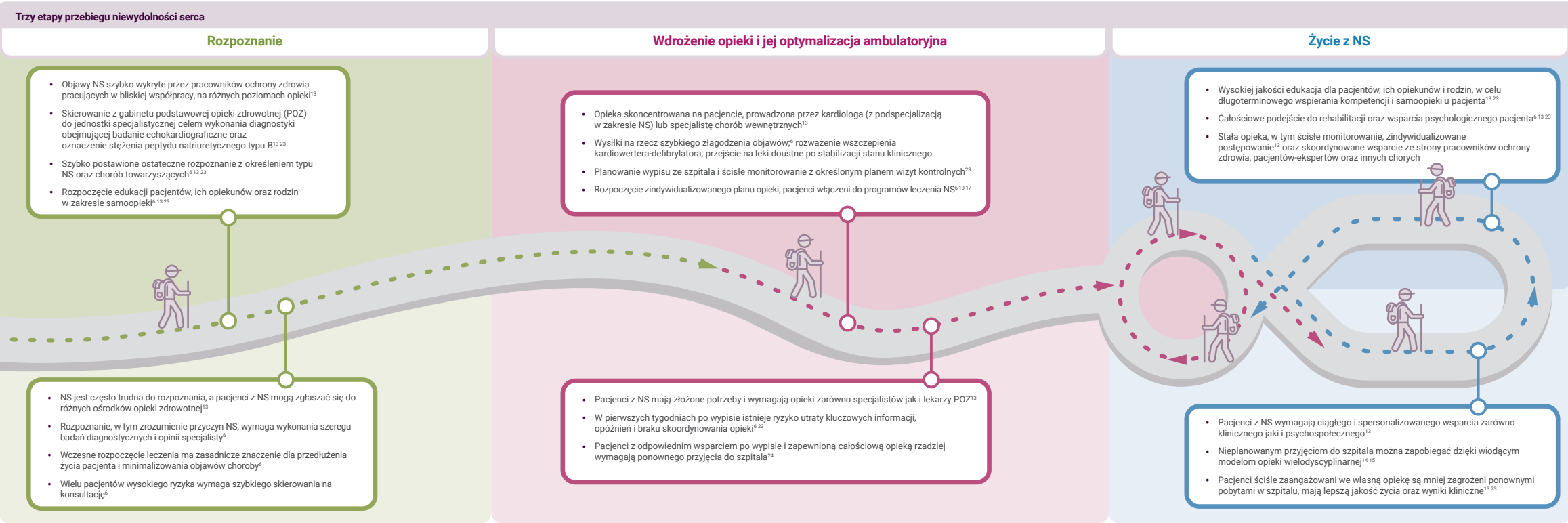
Rycina 1. Wielodyscyplinarny i zintegrowany przebieg opieki w niewydolności serca (NS): kluczowe elementy jakości

Niezbędne jest zapewnienie możliwości płynnego przejścia pacjenta pomiędzy etapami opieki o różnej intensywności, uwzględniając sytuacje kryzysowe oraz zmieniające się potrzeby na wszystkich etapach przebiegu choroby.^{2 6}

Legenda

Wymienione punkty są dobrze znanymi obszarami, w których opieka i brak wsparcia zawodzą wielu pacjentów. Nie wszyscy pacjenci są tacy sami. Nie wszyscy pacjenci wymagają leczenia szpitalnego. Punkty 4 i 5 dotyczą wszystkich etapów postępowania po rozpoznaniu NS.

Jak wygląda opieka wysokiej jakości?

Rozpoznanie NS często poprzedzają inne choroby takie jak inne choroby serca, cukrzyca i choroby nerek⁵

Dlaczego wielodyscyplinarne i zintegrowane podejście jest niezbędne?

- NS jest często trudna do rozpoznania, a pacjenci z NS mogą zgłaszać się do różnych ośrodków opieki zdrowotnej¹³
- Rozpoznanie, w tym zrozumienie przyczyn NS, wymaga wykonania szeregu badań diagnostycznych i opinii specjalisty⁶
- Wczesne rozpoczęcie leczenia ma zasadnicze znaczenie dla przedłużenia życia pacjenta i minimalizowania objawów choroby⁶
- Wielu pacjentów wysokiego ryzyka wymaga szybkiego skierowania na konsultację⁶

- Opieka skoncentrowana na pacjencie, prowadzona przez kardiologa (z podspecjalizacją w zakresie NS) lub specjalistę chorób wewnętrznych¹³
- Wysiłki na rzecz szybkiego złagodzenia objawów;⁶ rozważenie wszczęcia kardiowertera-defibrylatora; przejście na leki doustne po stabilizacji stanu klinicznego
- Planowanie wypisu ze szpitala i ścisłe monitorowanie z określonym planem wizyt kontrolnych²³
- Rozpoczęcie zindywidualizowanego planu opieki; pacjenci włączeni do programów leczenia NS^{6 13 17}

- Pacjenci z NS mają złożone potrzeby i wymagają opieki zarówno specjalistów jak i lekarzy POZ¹³
- W pierwszych tygodniach po wypisie istnieje ryzyko utraty kluczowych informacji, opóźnień i braku skoordynowania opieki^{6 23}
- Pacjenci z odpowiednim wsparciem po wypisie i zapewnioną całościową opieką rzadziej wymagają ponownego przyjęcia do szpitala²⁴

- Wysokiej jakości edukacja dla pacjentów, ich opiekunów i rodzin, w celu długoterminowego wspierania kompetencji i samoopieki u pacjenta^{13 23}
- Całościowe podejście do rehabilitacji oraz wsparcia psychologicznego pacjenta^{6 13 23}
- Stąła opieka, w tym ścisłe monitorowanie, zindywidualizowane postępowanie¹³ oraz skoordynowane wsparcie ze strony pracowników ochrony zdrowia, pacjentów-ekspertów oraz innych chorych

- Pacjenci z NS wymagają ciągłego i spersonalizowanego wsparcia zarówno klinicznego jak i psychospołecznego¹³
- Nieplanowanym przyjęciom do szpitala można zapobiegać dzięki wiodącym modelom opieki wielodyscyplinarnej^{14 15}
- Pacjenci ściśle zaangażowani we własną opiekę są mniej zagrożeni ponownymi pobytami w szpitalu, mają lepszą jakość życia oraz wyniki kliniczne^{13 23}

Piśmiennictwo

1. NHS Choices. 2016. Heart Failure: Overview. Dostępne z: <https://www.nhs.uk/conditions/heart-failure/> [dostęp z dnia: 20/08/18]
2. Ponikowski P, Anker SD, AlHabib KF i wsp. 2014. Heart failure: preventing disease and death worldwide. ESC Heart Fail 1(1): 4-25
3. Dickstein K, Cohen-Solal A, Filippatos G i wsp. 2008. ESC Guidelines for the diagnosis and treatment of acute and chronic heart failure 2008. European Journal of Heart Failure 10(10): 933-89
4. Lloyd-Jones DM, Larson MG, Leip EP i wsp. 2002. Lifetime risk for developing congestive heart failure: the Framingham Heart Study. Circulation 106(24): 3068-72
5. Jeon YH, Kraus SG, Jowsey T i wsp. 2010. The experience of living with chronic heart failure: a narrative review of qualitative studies. BMC Health Serv Res 10: 77
6. Ponikowski P, Voors A, Anker S i wsp. 2016. 2016 ESC Guidelines for the diagnosis and treatment of acute and chronic heart failure: The Task Force for the diagnosis and treatment of acute and chronic heart failure of the European Society of Cardiology (ESC). European Heart Journal 37(27): 2129-200
7. Mamas MA, Sperrin M, Watson MC i wsp. 2017. Do patients have worse outcomes in heart failure than in cancer? A primary care-based cohort study with 10-year follow-up in Scotland. Eur J Heart Fail 19(9): 1095-104
8. Gheorghiade M, Vaduganathan M, Fonarow GC i wsp. 2013. Rehospitalization for Heart Failure: Problems and Perspectives. Journal of the American College of Cardiology 61(4): 391-403
9. Cowie M, Anker S, Cleland J i wsp. 2014. Improving care for patients with acute heart failure: before, during and after hospitalization. ESC Heart Failure 1(2): 110-45
10. National Institute for Health and Care Excellence. 2010. Chronic heart failure in adults: management. London: NICE
11. Frankenstein L, Fröhlich H and Cleland J. 2015. Multidisciplinary approach for patients hospitalized with heart failure. Revista Española de Cardiología (English edition) 68(10): 885-91
12. McDonagh T, Blue L, Clark A i wsp. 2011. European Society of Cardiology Heart Failure Association Standards for delivering heart failure care. European Journal of Heart Failure 13(3): 235-41
13. National Institute for Health and Care Excellence. 2018. Chronic heart failure: Management of chronic heart failure in adults in primary and secondary care (update). Draft for consultation. London: NICE
14. McAlister F, Stewart S, Ferrua S i wsp. 2004. Multidisciplinary strategies for the management of heart failure patients at high risk for admission: a systematic review of randomized trials. J Am Coll Cardiol 44(4): 810-9
15. Comin-Colet J, Verdu-Rotellar J, Vela E i wsp. 2014. Efficacy of an integrated hospital-primary care program for heart failure: a population-based analysis of 56,742 patients. Revista Española de Cardiología (English edition) 67(4): 283-93
16. Comin-Colet J, Enjuanes C, Verdu-Rotellar JM i wsp. 2016. Impact on clinical events and healthcare costs of adding telemedicine to multidisciplinary disease management programmes for heart failure: Results of a randomized controlled trial. J Telemed Telecare 22(5): 282-95
17. Feltner C, Jones C, Cene C i wsp. 2014. Transitional care interventions to prevent readmissions for persons with heart failure: a systematic review and meta-analysis. Ann Intern Med 160(11): 774-84
18. Ekman I, Wolf A, Olsson LE i wsp. 2012. Effects of person-centred care in patients with chronic heart failure: the PCC-HF study. Eur Heart J 33(9): 1112-9
19. Glogowska M, Simmonds R, McLachlan S, et al. 2015. Managing patients with heart failure: a qualitative study of multidisciplinary teams with specialist heart failure nurses. Ann Fam Med 13(5): 466-71
20. Cleland JGF, Swedberg K, Follath F i wsp. 2003. The EuroHeart Failure survey programme—a survey on the quality of care among patients with heart failure in EuropePart 1: patient characteristics and diagnosis. European Heart Journal 24(5): 442-63
21. NHS England. Integrated care and support [online]. Dostępne z: <https://www.england.nhs.uk/ourwork/part-rel/transformation-fund/> [dostęp z dnia: 26/07/18]
22. Jaarsma T and Stromberg A. 2014. Heart failure clinics are still useful (more than ever?). Can J Cardiol 30(3): 272-5
23. Scottish Intercollegiate Guidelines Network. 2016. Management of chronic heart failure. Edinburgh: SIGN
24. Bradley EH, Sipsma H, Horwitz LI i wsp. 2015. Hospital strategy uptake and reductions in unplanned readmission rates for patients with heart failure: a prospective study. J Gen Intern Med 30(5): 605-11

Dokument powstał w czerwcu 2020 roku i stanowi tłumaczenie streszczenia *The handbook of multidisciplinary and integrated heart failure care* [Podręcznik wielodyscyplinarnej i zintegrowanej opieki nad pacjentami z niewydolnością serca] opublikowanego w języku angielskim we wrześniu 2018 roku.

The Heart Failure Policy Network [Sieć Polityki dla Niewydolności Serca] jest niezależną, wielodyscyplinarną platformą, która powstała przy finansowym wsparciu Novartis Pharma, AstraZeneca i Vifor Pharma. Sponsrzy nie mieli wpływu na opracowywane treści dotyczące wyboru i metod leczenia. Wszystkie zalecenia zostały zatwierdzone przez członków Sieci, którzy sprawowali pełną kontrolę nad tekstem. Zrzekli się oni gratyfikacji finansowej.